

6) враховувати питання інвалідності в усіх своїх майбутніх гуманітарних проєктах, проєктах реконструкції, розвитку та постконфліктного врегулювання з міжнародними та місцевими партнерами та розробляти їх у тісних консультаціях з особами з інвалідністю через їхні представницькі організації тощо [1].

Література

1. Заключні зауваження Комітету ООН з прав осіб з інвалідністю щодо об'єднаних другого і третього періодичних звітів України про виконання Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. URL: <https://naiu.org.ua/archives/edition/komitet-oon-z-prav-osib-z-invalidnistyu-nadav-ukrayini-rekomendacziyi-stosovno-zabezpechennya-prav-lyudej-z-invalidnistyu-z-urahuvannyam-mizhnarodnyh-standativ>

2. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text

3. Люди з інвалідністю про свої права: голос кожної і кожного в центрі уваги. Інформаційні матеріали. URL: https://naiu.org.ua/wp-content/uploads/2024/11/naiu_alternatereport_v03-1.pdf

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-550-4-8>

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Вдовкіна О. Є.

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю G21 «Біотехнологія та біоінженерія»,
Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське, Дніпропетровська область, Україна*

Ярошевська Т. В.

*докторка юридичних наук, доцентка,
професорка кафедри соціально-психологічних і гуманітарних наук,
Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське, Дніпропетровська область, Україна*

Повномасштабна війна росії проти України призвела до введення в нашої державі воєнного стану. Це стало безпрецедентним викликом не лише для функціонування суспільства та державних інструкцій, але й для розвитку наукової думки, зокрема юридичної науки. У цих умовах право

та правова система отримали особливе навантаження: необхідність оперативного правового регулювання, адаптації до міжнародних норм, а також захисту основоположних прав і свобод людини в умовах обмежень.

Метою цього дослідження є аналіз впливу воєнного стану на розвиток юридичної науки та визначення ключових викликів і напрямів її трансформації. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [1] визначає зміст правового режиму воєнного стану, надаючи можливість державі обмежувати окремі права та свободи громадян, вводити комендантську годину, мобілізувати ресурси та змінювати порядок роботи органів влади.

Для юридичної науки це означає необхідність аналізу двох аспектів: по-перше, збереження верховенства права в умовах надзвичайних обставин, а по-друге, гарантування тимчасовості обмежень, щоб воєнний стан не став підставою для узурпації влади [2, с. 16].

Воєнний стан істотно позначився на різних сферах права. У конституційному праві основною проблемою стала легітимність обмеження прав людини. Конституція дозволяє обмеження прав і свобод у разі воєнного стану, проте не допускає скасування базових прав, як-от право на життя, заборона катувань, свобода думки та релігії.

У кримінальному праві особливого значення набули норми щодо воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Науковці наголошують на необхідності документування злочинів, що вчиняються окупаційними військами, а також формування доказової бази для міжнародних судів, зокрема Міжнародного кримінального суду в Гаазі. Водночас було посилено відповідальність за колабораціонізм та державну зраду, що відповідає потребам суспільства у період війни.

У міжнародному праві зросла роль міжнародних інституцій. Україна активно звертається до Міжнародного суду ООН, Європейського суду з прав людини, Ради Європи, що підтверджує необхідність поглибленого дослідження міжнародного гуманітарного права та практики його застосування [3, с. 20]. Особливого значення набули питання відповідальності держави агресора, а також створення компенсаційних механізмів для відшкодування завданих збитків на користь потерпілих.

У сфері цивільного та господарського права ключовим завданням стало відшкодування шкоди, завданої зруйнованим майном. Правова наука розробляє моделі компенсації як на національному рівні (державні програми), так і шляхом конфіскації російських активів [4, с. 15].

В умовах воєнного стану юридична наука змушена діяти у прискореному режимі. Якщо раніше дослідження мали здебільшого теоретичний характер, то тепер від них вимагається практична спрямованість. Вчені аналізують зміну парадигм: випробування зазнають традиційні уявлення

про верховенство права, баланс гілок влади, демократичні процедури, що вимагає переосмислення класичних концепцій. Українські дослідники активно співпрацюють із закордонними колегами, готують матеріали для міжнародних судових процесів, формують доказову базу щодо воєнних злочинів та порушень міжнародного права [5, с. 45].

Практичний вимір діяльності юридичної науки в умовах війни є надзвичайно ваговим. Науковці беруть участь у підготовці законопроектів та експертних висновків, допомагають правоохоронним органам у документуванні злочинів, здійснюють правову оцінку рішень органів влади з погляду їх відповідності Конституції та міжнародним нормам. Важливе значення має і юридична освіта, яка зазнає змін. Здобувачі вищої освіти юридичних факультетів беруть участь у правозахисних ініціативах, консультують переселенців, допомагають документувати злочини.

Таким чином, воєнний стан став визначальним чинником трансформації юридичної науки в Україні. Він не лише ускладнив роботу науковців, а й створив умови для нового етапу її розвитку.

Серед основних наслідків варто виділити, по-перше, розширення дослідницьких напрямів, таких як документування воєнних злочинів і розробка компенсаційних механізмів. По-друге, посилення практичної спрямованості досліджень, що безпосередньо впливають на правотворчість і правозастосування. По-третє, переосмислення базових концепцій права, зокрема співвідношення прав людини та державної необхідності. По-четверте, зростання ролі міжнародної співпраці та освітньої трансформації.

Отже, воєнний стан, попри на всі труднощі, став каталізатором оновлення юридичної науки України, яка розвивається у напрямі більшої практичності, міжнародної інтеграції та відповідальності перед суспільством.

Література

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250.
2. Кравчук В. М. Право в умовах війни: виклики для конституційної системи України. *Юридична наука*. 2022. № 3. С. 15–22.
3. Буроменський М. В., Гавриленко А. А. Міжнародне гуманітарне право: проблеми застосування в Україні. Київ : Юридична думка, 2023. 240 с.
4. Право і війна : збірник наукових статей / за ред. О. Петришина. Харків : Право, 2022. 320 с.
5. Фулей Т. Ю. Воєнні злочини та міжнародна відповідальність: сучасні підходи української науки. *Юридичний вісник*. 2023. № 1. С. 44–51.